Народных Комиссаров РСФР от 19.07.1927 // Известия Народного комиссариата труда СССР. – 1927. – № 32-33. 17. Общее положение о тарифе (Правила об условиях найма и оплаты труда рабочих и служащих всех предприятий, учреждений и хозяйств в РСФСР): Декрет Совета Народных Комиссаров РСФР от 17.06.1920 // Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства РСФСР. – 1920. – № 61–62. – Ст. 276.

ЛЕЩУК К. Б., *кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та правових основ підприємницької діяльності*
Харківський економіко-правовий університет

МІСЦЕ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОФІЛАКТИЦІ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОБІГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Формування ринку цінних паперів в Україні, який є необхідним компонентом ринкової економіки, супроводжується різноманітними порушеннями законодавства. Правоохоронні органи час від часу виявляють факти незаконного переходу прав власності на акціонерні товариства, порушення встановленого порядку випуску цінних паперів, їх підроблення та вчинення різноманітних шахрайств з їх використанням. В засобах масової інформації ми постійно чуємо про рейдерське захоплення різних підприємств, рекламні оголошення МММ 2012 р. і т.п. Названі порушення законодавства характеризуються значною матеріальною шкодою, як інвесторам, так і державі, підвищеною суспільною небезпекою, оскільки створюють підґрунтя для недовіри з боку інвесторів, фактично руйнують підґрунтя формування сучасної правової держави, та відповідно ринкової економіки в Україні. Тому від ефективної діяльності інститутів громадського суспільства, просвітницької роботи, державних та правоохоронних органів щодо своєчасного виявлення та ефективного розслідування таких злочинів в певній мірі залежить оптимізація розвитку ринку цінних паперів та економічного розвитку нашої країни.

Громадська правоохоронна діяльність – це діяльність право-

© Лещук К. Б., 2013

охоронної направленості недержавних та суспільних організацій, добровільних об'єднань громадян, пов'язана з виконанням громадянських обов'язків та реалізацією конституційних прав за допомогою юридичної та моральної відповідальності. Різні громадські недержавні організації («Стоп корупція», «Український антирейдерський рух», «Дорожній контроль» та ін.) виступають як неспеціалізовані суб'єкти профілактики правопорушень. Суспільні організації на сторінках СМІ підіймають факти рейдерських захватів, корупційних скандалів, надають безкоштовну правову допомогу жертвам правопорушень.

Необхідно відмітити, що органи державної влади прийшли до висновку необхідності суспільної підтримки, зусиль державної влади направлених на зменшення порушень законодавства в сфері обігу цінних паперів, та інших напрямах боротьби з правопорушеннями.

За правопорушення в сфері обігу цінних паперів передбачено такі види відповідальності як цивільно-правова, адміністративна і кримінальна.

Конкретні види правопорушень в сфері обігу цінних паперів безпосередньо передбачені законодавчо, однак можуть передбачатися і в договорах, наприклад, у купівлі-продажу учасниками ринку цінних паперів. Під час укладення договорів сторони докладно передбачають всі умови договірних зобов'язань і можливі негативні наслідки для правопорушника.

Ст. 11 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» передбачає що Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку застосовує до юридичних осіб фінансові санкції за:

– розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску в установленому законом порядку;

– здійснення діяльності на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії), якщо законом передбачено одержання спеціального дозволу (ліцензії) для здійснення такої діяльності;

– ненадання інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в

межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації;

– несвоєчасне надання інформації інвесторам в цінні папери на їх письмовий запит;

– неопублікування, опублікування не в повному обсязі інформації та/або опублікування недостовірної інформації;

– нерозміщення, розміщення не в повному обсязі інформації та/або розміщення недостовірної інформації у загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів;

– неподання, подання не в повному обсязі інформації та/або подання недостовірної інформації до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

– невиконання або несвоєчасне виконання рішень Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку або розпоряджень, постанов або рішень уповноважених осіб Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо усунення порушень законодавства на ринку цінних паперів;

– порушення Центральним депозитарієм цінних паперів або депозитарною установою порядку провадження депозитарної діяльності, що призвело до втрати інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, а також ухилення від внесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку;

– умисні дії, що мають ознаки маніпулювання на фондовому ринку;

– умисне незаконне розголошення, передачу або надання доступу до інсайдерської інформації (крім розкриття інсайдерської інформації в межах виконання професійних, трудових або службових обов'язків та в інших випадках, передбачених законом), а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), а також вчинення з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочи-

нів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація;

– невиконання умов проспекту емісії цінних паперів, зареєстрованого у встановленому порядку;

– розповсюдження реклами (внесення змін до реклами) цінних паперів та фондового ринку без її попереднього подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку;

– неприпинення розповсюдження реклами цінних паперів у разі визнання емісії таких цінних паперів відповідного випуску недобросовісною або недійсною, або визнання в установленому порядку випуску цінних паперів таким, що не відбувся;

– розповсюдження реклами після зупинення в установленому порядку такого розповсюдження Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

– неподання депозитарною установою депоненту виписки з рахунка в цінних паперах або інших документів, подання яких передбачено законодавством про депозитарну систему України [1].

Крім застосування фінансових санкцій за правопорушення, зазначені у ст. 11 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку може зупиняти або анулювати ліцензію на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку, яку було видано такому професійному учаснику фондового ринку, анулювати свідоцтво про реєстрацію об'єднання як саморегулівної організації фондового ринку, яке було видано такому об'єднанню [2].

Адміністративна відповідальність за право порушення на ринку цінних паперів передбачена статтями 163, 163-5 – 163-15 КУпАП. Протоколи про вчинення правопорушень складаються посадовими особами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, та інших уповноважених державних органів у разі виявлення ними відповідних правопорушень.

Адміністративна відповідальність за порушення, пов'язані з діяльністю на ринку цінних паперів, передбачена тоді, коли ці порушення за своїм більш серйозним складом не тягнуть відпові-

дно до чинного законодавства кримінальної відповідальності.

В кримінально-правовому аспекті визначення та класифікація злочинів у сфері обігу цінних паперів спирається на єдину підставу, а саме кримінальну відповідальність за вчинення злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів. До цих злочинів відносять: виготовлення та збут державних цінних паперів (ст. 199 КК України), виготовлення та збут недержавних цінних паперів (ст. 224 КК України), підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223-1 КК України), порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів (ст. 223-2 КК України), та розголошення або використання неоприлюдненої або неопублікованої інформації про емітента або його цінні папери (ст. 232-1 КК України) [3, с. 5]. Кримінально-правова класифікація злочинів у сфері обігу цінних паперів є інструментом, який полегшує відмежування одних злочинів від інших, визначення ступеня їх суспільної небезпеки, та відповідного виду і міри покарання.

Але при вирішенні питань шодо профілактики правопорушень в сфері обігу цінних паперів більш доцільно спиратися на криміналістичну класифікацію данного виду злочинів. Криміналістичний же аспект класифікації злочинів у сфері обігу цінних паперів формується у звязку з появою нових видів злочинів, а також трансформацією «традиційних» злочинів проти власності з використанням специфічного предмету – цінних паперів. До цієї категорії можно віднести ряд злочинів, склади яких сформульовані в різних розділах Кримінального кодексу України, але обєднуються єдиним злочинним задумом. Дані слідчо-судової практики й деякі літературні джерела показують, що у сфері обігу цінних паперів вчиняються наступні злочини: шахрайство (ст. 190 КК України); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів держа-

вної лотереї (ст. 199 КК України); фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України); легалізація, (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України); ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України); доведення до банкрутсва (ст. 219 КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); маніпулювання на фондовому ринку (ст. 222-1 КК України); підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223-1 КК України); порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів (ст. 223-2 КК України); виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів (ст. 224 КК України). Не можна заперечувати ймовірність того, що можуть відбуватися й інші злочини. Слід зазначити той факт, що більшість із зазначених злочинів вчиняється організованою групою осіб. При їх розслідуванні вирішувати криміналістичні завдання з використанням визначення та класифікаці, взятих з кримінального права не вдається [4].

Профілактику правопорушень в сфері обігу цінних паперів доцільно розглядати як складову загальнодержавної системи заходів боротьби з правопорушеннями, куди входять загальноправові, кримінально-правові, кримінологічні заходи.

Профілактика правопорушень в широкому розумінні передбачає діяльність уповноважених на те органів і посадових осіб, спрямовану на розроблення й застосування системи взаємозалежних заходів економічного, політичного, культурно-виховного, правового й організаційного характеру, за допомогою яких можна усувати причини і умови, що сприяли вчиненню правопорушень.

Доцільно виділити такі напрямки профілактики правопорушень в сфері обігу цінних паперів:

1) попередження імовірної, запобігання реально можливої і припинення розпочатої злочинної діяльності з боку осіб підозрюваних у вчиненні правопорушення;

2) встановлення причин конкретного правопорушення, та вжиття заходів щодо їх усунення;

3) встановлення умов конкретного правопорушення, та вжиття заходів щодо їх усунення.

Дані напрямки профілактики правопорушень доцільно розглядати в аспекті цивільно-правової, адміністративної і кримінальної відповідальності.

Попередження імовірної, запобігання реально можливої і припинення розпочатої злочинної діяльності з боку осіб підозрюваних у вчиненні правопорушення. При встановленні факту вчинення правопорушення відповідними на те органами, в цивільно-правовому та адміністративному аспектах Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку потрібно зупинити розміщення цінних паперів, які були розміщені без реєстрації у встановленому законом порядку, встановити кому вже були реалізовані дані цінні папери, зупинити діяльність на ринку цінних паперів без спеціального дозволу (ліцензії), повідомити про це відповідні органи а при виявленні значних збитків, звернутися до суду про накладення арешту на майно правопорушника. Постійно проводити з залученням недержавних громадських організацій та науковців роз'яснювальні семінари та інші заходи серед учасників ринку цінних паперів та інвесторів. Проводити сумісно з громадськими організаціями моніторинг інформації у загальнодоступній інформаційній базі даних про ринок цінних паперів. Проводити профілактику спільно з громадськістю випадків незаконного розголошення інсайдерської інформації.

В кримінальному аспекті, при попередженні імовірної, запобігання реально можливої і припинення розпочатої злочинної діяльності з боку осіб підозрюваних у вчиненні злочину, слідчий повинен передбачити протидію (тиск на потерпілого, свідків, експертів, їх підкуп) підозрюваних у вчиненні злочину. Вжиття слідчим щодо підозрюваних, запобіжних заходів у вигляді арешту [5, с. 129].

Встановлення причин конкретного правопорушення, та вжиття заходів щодо їх усунення. Цей напрямок профілактичної діяльності пов'язаний з вивченням суб'єкта правопорушення, йо-

го мотивації вчинення правопорушення. Які саме обставини слугували причиною правопорушення: юридична необізнаність, правова недосконаліть, корупційні перепони, легкий доступ до інсайдерської інформації, бажання по швидкому заробити та інше. Велике значення в цьому плані має інформація про діяльність суб'єкта правопорушення, його установчі документи, термін роботи в сфері цінних паперів, публікації в засобах масової інформації, обов'язкові фінансові звіти та інше. При кримінальному провадженні велике значення має поведінка підозрюваної особи.

Усунення причин конкретного правопорушення полягає у впливі на суб'єкт правопорушення. Проведення з посадовими особами роз'яснювальної роботи з приводу недопущення майбутніх порушень законодавства регулюючого сферу обігу цінних паперів. При розголошенні інсайдерської інформації впливу на власника такої інформації, щодо майбутнього недопущення та посилення охорони такої інформації. Проведення роз'яснювальної роботи з залученням недержавних громадських організацій та науковців серед учасників ринку цінних паперів та інвесторів з методів та засобів охорони інформації, що становить комерційну таємницю, особливостей ведення документації, щодо випуску та обігу цінних паперів. Розповсюдження методичних рекомендацій щодо змін в законодавстві, що регулює сферу обігу цінних паперів.

Головна ж роль в усуненні причин вчинення правопорушення належить суду, який визначає міру покарання, та належного притягнення до відповідальності.

Встановлення умов конкретного правопорушення, та вжиття заходів щодо їх усунення. Цей аспект профілактичної діяльності уповноважених на те органів та посадових осіб і недержавних громадських об'єднань направлений на недопущення вчинення іншими учасниками ринку цінних паперів аналогічних правопорушень. Така діяльність пов'язана перш на все з вивченням зовнішніх умов, що сприяли вчиненню правопорушення, а саме:

– поведінка посадових осіб різних підприємств і організацій, які своїми діями, чи бездіяльністю, свідомо полегшили вчинення правопорушення;

– поведінка посадових осіб і службовців державних органів управління, контролюючих і правоохоронних органів причетних до створення сприятливих умов;

– недосконаліть організаційної структури конкретних підприємств, банківських установ, фондових бірж;

– прогалини в законодавстві регулюючому сферу обігу цінних паперів.

Усунення таких умов здійснюється наступними способами:

– притягненням до різних форм відповідальності посадових осіб і службовців причетних до вчинення правопорушення;

– надсиланням листів до відповідних інстанцій (ради директорів, директорам, та ін.) з рекомендаціями про усунення обставин, що сприяли вчиненню правопорушень на конкретному підприємстві чи банківській установі;

– проведення круглих столів, семінарів з залученням громадських організацій, науковців з учасниками ринку цінних паперів з інформуванням про обставини, що вчиненню правопорушень даної категорії.

Підсумовуючи викладене, відзначимо що специфіка профілактики правопорушень у сфері обігу цінних паперів, полягає перш за все в необхідності використовувати всі можливі організаційні та аналітичні прийоми та методи, для встановлення досить специфічних причин та умов, що сприяли вчиненню даного виду правопорушень.

Максимальний ефект профілактичної діяльності по запобіганню правопорушень у сфері обігу цінних паперів можливий лише за умов поєднання економічних, соціальних, правових заходів і обов'язкового сприймання цих заходів суспільством, та його безпосередньою участю.

Список літератури: 1. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» // Відомості Верховної Ради України від 17.12.1996., № 51, ст. 292. 2. Положення «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» // Указ Президента України від 23.11.2011., № 1063/2011. – Урядовий кур'єр від 07.12.2011. – № 228. 3. Кашкаров О. О. Проблеми кваліфікації злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів /

О. О. Кашкаров – Харків: Формат Плюс. – 2008. – 191 с. 4. Лещук К.Б. Криміналістична класифікація і характеристика злочинів у сфері обігу цінних паперів / К.Б.Лещук // Право і Безпека. – № 5 (37). Х.: ХНУВС. – 2010. – С. 212–215. 5. Криміналістична профілактика економічних злочинів: Науково-практичний посібник / Кол. авт.: С.В. Веліканов, А.Ф. Волобуєв, В. А. Журавель та ін. – Х.: «Харків юридичний». – 2006. – 236 с.

ЛОГВИНЕНКО М. І., *кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана юридичного факультету з наукової роботи*
Сумський державний університет

СУДОВА ВЛАДА ТА ПРАВОВА ДЕРЖАВА В УКРАЇНІ: ВЗАЄМНИЙ ВПЛИВ

Питанню розбудови в Україні правової держави присвячено значна кількість наукових досліджень та публікацій. Актуальність даного питання викликана конституційним закріпленням України саме як правової держави. З моменту її проголошення у правовій науці вивчається феномен правової держави, її зміст, сутність та основні принципи. Сьогодні складно назвати Україну правовою, але побудову правової, демократичної, соціальної держави можна визначити пріоритетним напрямком її розвитку.

Значна кількість наукових досліджень присвячена розвитку судової влади у правовій державі на основних її засадах і принципах – верховенства права, законності, пріоритету прав людини і громадянина. Але, виникає питання: як впливає судова система на становлення і розвиток громадянського суспільства та правової держави в Україні.

На думку, Чуприної Ю. Ю., судова влада має визначальну особливість – це її винятковість. Зокрема, здійснення правосуддя не може здійснюватися будь-яким іншим органом, крім суду, ні за яких умов. Ця норма визнана в більшості країн на конституційному рівні. «Судова влада довіряється суддям» – зазначається у ст. 92 Основного закону Федеративної Республіки Німеччини; «Вимір справедливості в Республіці Польща здійснює Найвищий Суд, загальні, адміністративні та військові суди» – ст. 175 Конституції Польської Республіки; «Правосуддя в Російській Федерації здійс-

© Логвиненко М. І., 2013